

Република България
ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

С Т А Н О В И Щ Е

на Икономическия и социален съвет на Република България

по

„Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г.“

(разработено по собствена инициатива)

София, февруари 2022 г.

Планът за дейността на Икономическия и социален съвет за първото полугодие на 2022 г. включва изготвянето на становище по собствена инициатива на тема „Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони за периода 2023 – 2027 г.“.

Разработването на становището бе разпределено на Комисията по устойчиво развитие, селско стопанство, околна среда и регионални политики и Комисията по европейски политики и европейски процес. За водеща комисия по подготовката на проекта на становището бе определена Комисията по устойчиво развитие, селско стопанство, околна среда и регионални политики и за докладчик – Наталия Шукадарова – член на ИСС от 3-та група.

На съвместно заседание на комисиите от 15.02.2022 г. бе приет проектът на становището.

На своята пленарна сесия, проведена на 28.02.2022 г., Икономическият и социален съвет одобри и прие настоящото становище.

Използвани съкращения

БВП	Брутен вътрешен продукт
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ДЗЕС	Стандарти за добро земеделско и екологично състояние на земята
ЕЗП	Европейски зелен пакт
ЕЗФРСР	Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
ЕК	Европейска комисия
ЕП	Европейски парламент
ЕС	Европейски съюз
ЕФГЗ	Европейски фонд за гарантиране на земеделието
ЗИУ	Законоустановени изисквания за управление
ИСС	Икономически и социален съвет на Р България
МЗм	Министерство на земеделието
НПВУ	Национален план за възстановяване и устойчивост
НССЗ	Национална служба за съвети в земеделието
ОСП	Обща селскостопанска политика
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
СЗИСС	Система за знания и иновации в селското стопанство
СПРЗСР	Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони
SWOT	Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите

1. ОБЩИ ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

- 1.1. ИСС отчита забавянето в европейската законодателна процедура по приемане на първичното и вторичното законодателство, касаещо реформата на ОСП за периода 2023 – 2027 г. Забавянето и съществуващите неясноти около законодателните актове създадоха сериозно предизвикателство пред някои държави членки по отношение на спазването на крайния срок 01.01.2022 г. за представяне на Стратегическите планове по ОСП.
- 1.2. Във връзка с това, ИСС препоръчва, независимо от пропускането на крайния срок, да се отдели достатъчно внимание на изготвянето и завършването на националния Стратегически план, така че да се гарантира качеството и ефективността на инструмента за прилагане на политиката в селското стопанство през следващите години.
- 1.3. ИСС разглежда националния Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони (СПРЗСР) като основен инструмент за постигане на целите на ОСП. За да даде резултати, този инструмент следва да притежава стабилна структура и ясни приоритети, балансиращи трите стълба на устойчивост – икономически, социален и екологичен.
- 1.4. За да се постигнат целите на интервенционната стратегия, ИСС счита, че е необходимо СПРЗСР да разполага с достатъчно ресурс и да се използва в комбинация с други източници на финансиране – на европейско и национално равнище. Във връзка с това, ИСС подкрепя и по-амбициозен процент на национално съфинансиране към бюджета на ЕЗФРСР.
- 1.5. ИСС препоръчва при определяне на националната политика за селскостопанския сектор да се заложи на икономическия принцип на планиране. Съответно, политиката да е насочена към създаване, укрепване и запазване на жизнеспособни, конкурентни и пазарно ориентирани земеделски стопанства. Едновременно с това, ИСС подчертава важността и на подкрепата за малките и семейните стопанства, които създават заетост и поминък за населението в селските райони.
- 1.6. Отчитайки финалната фаза на изготвяне на националния Стратегически план за периода 2023 – 2027 г., ИСС констатира сравнително добро участие на заинтересованите страни в хода на подготовка и планиране на СПРЗСР. Независимо

от това, ИСС подчертава, че за провеждане на конструктивна и ефективна работа по изготвяне на стратегическия документ е необходима пълна прозрачност на действията от страна на МЗМ и ясна представителност от страна на организациите на гражданското общество.

- 1.7. Отбелязвайки положените усилия за изработване на три SWOT анализа, предхождащи изготвянето на СПРЗСР, ИСС отчита ползване на разнопосочни изходни данни в отделните компоненти, водещи впоследствие до изкривено идентифициране на потребностите и извеждане на приоритетите, а в крайна сметка и до нецелесъобразно планиране на интервенционната стратегия. На по-късен етап аналитичната част на Стратегическия план е частично подобрена благодарение на изготвянето на допълващи анализи, целящи фокусиране и структуриране на подкрепата по отделните интервенции („Анализ за определяне на горна граница и прогресивно намаляване на плащанията за целите на Стратегическия план за ОСП 2023 – 2027“; анализ „Структура на земеделските стопанства в България“).
- 1.8. Новост в прилагането на Общата селскостопанска политика 2023 – 2027 г. е задължението на държавите членки за включване в Стратегическите планове на доброволни за изпълнение от страна на земеделските производители схеми за климата, околната среда и хуманното отношение към животните, т. нар. еко-схеми, финансирани от ЕФГЗ. С оглед на стабилния бюджет, който е регламентиран на европейско ниво за изпълнението на еко-схемите, ИСС препоръчва лесно достъпни и финансово атрактивни за земеделските стопани интервенции.
- 1.9. Също така, новост в реформираната ОСП 2023 – 2027 г. е прилагането на т.нар. социална условност, която обвързва получаването на подкрепа от европейските земеделски фондове със спазването на национално приложимите условия на труд и заетост. Във връзка с това, ИСС препоръчва провеждането на амбициозна разяснителна и информационна кампания сред земеделските производители, преди прилагането на санкционния механизъм по предварителните условия в социалната сфера от 01.01.2025 г.
- 1.10. ИСС отчита водената национална политика за балансирано разпределение на средствата между земеделските стопанства чрез въвеждане на тавани на директните плащания. Въпреки всичко, за да се избегнат отрицателните последици върху

заетостта, ИСС подчертава необходимостта от използване на регламентираната възможност за отчитане на работната сила и преди прилагането на горна граница на плащанията да се приспадат реално направените разходи за заплати, осигуровки и данъци, свързани с трудовата заетост.

- 1.11. В продължение на политиката за балансирано разпределение на средствата от ЕФГЗ, ИСС подкрепя прилагането на интервенцията „Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост“ за всички малки и средни земеделски стопанства от различните браншове. ИСС счита за целесъобразно финансирането на интервенцията да се осигури чрез заделяне на 7.5% от бюджета на директните плащания и допълване до 10% със средства, акумулирани от налагане на таван на плащанията.
- 1.12. С оглед необходимостта от включването на по-амбициозни инструменти за управление на риска в СПРЗСР, ИСС подчертава значението на застрахователните премии и взаимоспомагателните фондове, финансирани от двата европейски земеделски фонда. В допълнение, всички видове инструменти за управление на риска следва да имат обхват, който да включва рисковете, свързани с производството или доходите. Необходими са и целенасочени мерки и кампании за повишаване на застрахователната активност сред земеделските стопани.
- 1.13. В допълнение, ИСС предлага акумулираните средства от налагането на тавани на директните плащания, след допълването на бюджета на интервенцията „Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост“, да бъдат насочени към Взаимоспомагателен фонд, който да се активира при кризи и бедствия в селското стопанство. ИСС счита, че създаването и функционирането на подобен Фонд е от стратегическо значение за всички браншове на земеделския сектор, тъй като касае оцеляването на стопанствата в кризисни години.
- 1.14. ИСС отбелязва като съществен недостатък в изготвения СПРЗСР липсата на инструменти за засилване ролята на жените в селскостопанската дейност. Една от специфичните цели на ЕС е насърчаване на заетостта, растежа, равенството между половете, включително участието на жените в селскостопанската дейност, социалното приобщаване и местното развитие в селските райони. Като показател за въздействието в този аспект ще се отчита допринасяне за създаване на работни

места в селските райони: Промяна в равнището на заетост в селските райони, включително разбивка полове.

1.15. ИСС оценява положително усилията на МЗм за определяне на областна, регионална и национална представителност на браншовите организации и за въвеждане на правила в СПРЗРСР, които да позволят по-активното включване на неправителствените организации за реализиране на политиките в селското стопанство.

2. ОБЩА ИНФОРМАЦИЯ ЗА РЕФОРМАТА НА ОСП

2.1. На 6 декември 2021 г., в Официален вестник на ЕС, са публикувани регламентите от пакета за реформа на ОСП 2023 – 2027 г.: Регламент (ЕС) 2021/2115 на Европейския парламент и на Съвета за установяване на правила за подпомагане за стратегическите планове, които трябва да бъдат изготвени от държавите членки по линия на Общата селскостопанска политика (стратегически планове по ОСП) и финансирани от Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР), и за отмяна на регламенти (ЕС) № 1305/2013 и (ЕС) № 1307/2013; Регламент (ЕС) 2021/2116 на Европейския парламент и на Съвета относно финансирането, управлението и мониторинга на общата селскостопанска политика и за отмяна на Регламент (ЕС) № 1306/2013, както и Регламент (ЕС) 2021/2117 на Европейския парламент и на Съвета за изменение на регламенти (ЕС) № 1308/2013 за установяване на обща организация на пазарите на селскостопански продукти, (ЕС) № 1151/2012 относно схемите за качество на селскостопанските продукти и храни, (ЕС) № 251/2014 за определяне, описание, представяне, етикетиране и правна закрила на географските указания на ароматизирани лозаро-винарски продукти и (ЕС) № 228/2013 за определяне на специфични мерки за селското стопанство в най-отдалечените региони на Съюза.

2.2. Повишаването на субсидиарността в процеса на изготвянето на Стратегическите планове позволява на държавите членки да анализират специфичното си положение и потребности, да определят целеви стойности, които са реалистични по отношение на постигането на целите на ОСП. По този начин се дава възможност да се

разработят интервенции, адаптирани към националните и регионалните условия. Въпреки всичко, с цел да се гарантират общи условия на равнопоставеност в ЕС, целесъобразно се определят обща рамка и правила относно структурата и съдържанието на Стратегическите планове по ОСП.

- 2.3. При новия подход за прилагане на ОСП, като начин за подобряване на качеството на изпълнението, фокусът се пренасочва от спазването на конкретни изисквания към изпълнението на цели и постигането на резултати. Новият модел на прилагане се стреми в по-голяма степен да бъдат постигнати целите на ЕС въз основа на стратегическо планиране, по-обща интервенция на политиката и общи показатели за качество на изпълнението.
- 2.4. Регламентът за Стратегическите планове залага принципа на равенството между жените и мъжете като важен инструмент за интегрирането му в ОСП. В този контекст следва да се акцентира по-конкретно върху насърчаването на участието на жените в социално-икономическото развитие на селските райони, като се обърне специално внимание на селскостопанската практика и се утвърждава ключовата роля на жените. Държавите членки следва да бъдат задължени да оценяват положението на жените в селското стопанство и да вземат мерки в своите Стратегически планове по ОСП за преодоляване на предизвикателствата. Равенството между половете следва да бъде неразделна част от подготовката, изпълнението и оценката на интервенциите по ОСП. Държавите членки следва също така да укрепват своя капацитет в областта на интегрирането на принципа на равенство между половете и при събирането на данни, разбити по полов признак.
- 2.5. В съобщенията на ЕК, озаглавени „Бъдещето на прехраната и селското стопанство“, „Европейски зелен пакт“, „Стратегия „От фермата до трапезата“ за справедлива, здравословна и екологосъобразна продоволствена система“ и „Стратегия на ЕС за биологичното разнообразие за 2030 г. – Да осигурим полагащото се място на природата в нашия живот“, като стратегически насоки на бъдещата ОСП се определят подкрепата за грижите за околната среда и действията в областта на климата и приносът за постигането на целите и целевите стойности на ЕС свързани с околната среда и климата. Във връзка с това:

- 2.5.1. Държавите членки следва да демонстрират, чрез своите Стратегически планове по ОСП, по-голяма цялостна амбиция в сравнение с предходните години по отношение на специфичните цели на ОСП, свързани с околната среда и климата. В поясненията си в Стратегическите планове по ОСП държавите членки следва да включат националния принос за постигане на целите на Съюза за 2030 г., набелязани в стратегията „От фермата до трапезата“ и в стратегията на ЕС за биологичното разнообразие.
- 2.5.2. В сърцевината на Европейския зелен пакт се намира стратегията „От фермата до трапезата“ – водещата стратегия на ЕС в областта на храните, с която се утвърждава стремежът за трансформиране на европейския начин на производство, търговия и консумация на храни. Стратегията се състои от 27 действия, които имат за цел да направят европейската хранителна система световен стандарт за устойчивост. Политиката за храните поставя конкретни цели, които трябва да бъдат постигнати най-късно до 2030 г., а именно намаляване на употребата на пестициди с 50% и торове с 20% в ЕС, намаляване наполовина на продажбите на антимикробни средства, използвани за отглеждани животни и аквакултури, и превръщане на една четвърт от общите земеделски земи в площи за биологично производство. „От фермата до трапезата“ се фокусира също върху намаляването на разхищението на храна и загубата на хранителни вещества, и насърчава прехода към устойчива хранителна система, която защитава продоволствената сигурност и осигурява достъп до здравословни храни.
- 2.5.3. При този преход усилията е необходимо да се съсредоточат върху насърчаването на диверсифицирани, устойчиви и гъвкави селскостопански практики, които спомагат за опазването и подобряването на състоянието на природните ресурси, укрепването на екосистемите и адаптирането към изменението на климата и смекчаването на последствията от него, чрез приспособяване на животновъдното производство към екологично допустимо натоварване, свеждане до минимум на зависимостта от неустойчиви ресурси, включително енергията от изкопаеми горива, и постепенно повишаване на биологичното разнообразие и качеството на

почвите. Що се отнася до управлението на природните ресурси, по-малката зависимост от химикали – като изкуствени торове и пестициди, се счита за особено полезна за опазването на биологичното разнообразие.

3. ОБЩИ БЕЛЕЖКИ ПРИ ПРИЛАГАНЕТО НА НОВИТЕ УСЛОВИЯ НА ОСП

- 3.1. ИСС счита, че приносът от страна на държавите членки към амбициозните екологични цели в сферата на селското стопанство, следва да е финансово обезпечен, да гарантира икономическата стабилност на земеделските стопани и да не допуска компрометирането на продоволствената сигурност на ЕС.
- 3.2. ИСС отчита опасенията на земеделските стопани във връзка с резултатите от проведените редица проучвания и анализи на Европейския зелен пакт от страна на външни институции. Оповестените проучвания отбелязват значително намаление на БВП на ЕС, влошаване на търговския баланс на Съюза по отношение на селскостопански продукти и храни и загуба на пазари, като същевременно се увеличава хранителната несигурност в глобален мащаб. В различна степен за отделните селскостопански сектори и за отделните държави, докладите подчертават намалението на производството на хранителни продукти, намаляване на доходите на заетите в селското стопанство и повишаване на крайните цени за европейските потребители.¹
- 3.3. Във връзка с това, ИСС се присъединява към една от основните забележки на обединената европейска земеделска общественост, че до този момент ЕК не е представила пълна оценка на влиянието на ЕЗП и нейните две стратегии „От фермата до трапезата“ и „Стратегия за биоразнообразието“ върху

¹ Доклад на Американския департамент по земеделие <https://www.ers.usda.gov/publications/pub-details/?pubid=99740>
Проучване на COCERAL <http://www.coceral.com/data/1634212173COCERAL%20F2F%20impact%20assessment%20-%20Prez%20Live%20debate%2023.6.21.pdf>
Технически доклад на Съвместния изследователски център <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/65064349-f0dd-11eb-a71c-01aa75ed71a1/language-en>
Оценка на въздействието от Университета Вагенинген <https://www.wur.nl/en/research-results/research-institutes/economic-research/show-wecr/green-deal-probably-leads-to-lower-agricultural-yields.htm>

продоволствената система на Европа и препоръчва целенасочени действия в тази насока.

- 3.4. ИСС отчита, че земеделските стопани са подложени на все по-голям натиск и че сегашната селскостопанска система много често не е в състояние да осигури изкупни цени, които да гарантират адекватно покритие на производствените разходи. Климатичните стратегии като Европейският зелен пакт допълнително повишават тези разходи, като същевременно не предвиждат ефективни разпоредби за компенсирането на направените разходи и пропуснатите ползи от страна на земеделските производители.
- 3.5. ИСС изтъква, че климатичните стратегии в селското стопанство могат да бъдат ефективни и достъпни само, ако се прилагат в тясно сътрудничество със земеделските стопани, които са основните участници при тяхното изпълнение. Без рамкови условия за справедлива селскостопанска система, която осигурява покритие на производствените разходи и участието на земеделските производители във формулирането на климатични стратегии, надеждността на производството на храни и по този начин продоволствената сигурност в ЕС са застрашени.
- 3.6. ИСС приветства обвързването на пълното получаване на подпомагане по ОСП със спазването от страна на бенефициерите на т. нар. социална условност, включена в системата на новите предварителни условия и касаеща приложимите условия на труд и заетост. ИСС счита за изключително важно държавите членки да предприемат съответните мерки, за да гарантират, че достъпът на работодателите до директните плащания е обвързан с условията за изпълнение на приложимите условия на труд и заетост и/или задълженията на работодателите, произтичащи от всички съответни колективни трудови договори и от социалното и трудовото законодателство на национално равнище и на равнището на ЕС. ИСС препоръчва национално представителните социални партньори от сектор Земеделие – работодатели и работещи, да бъдат консултирани в процеса на въвеждане на системата за социална условност при зачитане на тяхната автономност и правото им да водят колективни преговори. Тъй като е сложно да бъдат създадени системи на национално равнище, които зачитат автономността и спецификата на

националните системи, на държавите членки се разрешава да въведат предварителните условия в социалната сфера на по-късна дата.

3.6.1. С оглед на факта, че социалната условност е новост за държавите членки, ИСС препоръчва стартирането на двугодишен обучителен период от 01.01.2023 г. с активното участие на Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ), обучителни организации, браншови организации и синдикати и въвеждане на механизъм за административни санкции от 01.01.2025 г.

4. КОНКРЕТНИ БЕЛЕЖКИ ПО СПРЗСР

4.1. Изхождайки от последния програмен период на ОСП 2014 – 2020 г., ИСС подчертава, че едни от основните предизвикателства при прилагането на Стратегическия план за периода 2023 – 2027 г. са необходимостта от опростяване и занижаването на административната тежест за бенефициерите.

4.2. ИСС подчертава, че завишените основни изисквания във връзка със стандартите за добро земеделско и екологично състояние на земята и законоустановените изисквания за управление, които имат задължителен характер за земеделските стопани, следва да са достатъчно добре комуникирани от страна на отговорните институции и браншовите организации, така че да са ясни и разбираеми за прилагане. Системата на новите предварителни условия обвързва пълното получаване на подпомагане по ОСП със спазването от земеделските стопани и другите бенефициери на завишени основни стандарти (ДЗЕС и ЗИУ) в областта на околната среда, изменението на климата, общественото здраве, здравето на растенията и хуманното отношение към животните.

4.3. ИСС препоръчва доброволните еко-схеми в рамките на директните плащания, от една страна, да са в достатъчна степен финансово атрактивни с оглед привличане на земеделските стопани, а от друга страна, да са практически изпълними и съобразени със спецификите в отделните производства. Като се има предвид, че схемите за климата, околната среда и хуманното отношение към животните се въвеждат за първи път в рамките на директните плащания, се предоставя известна гъвкавост по отношение на планирането и изпълнението, по-специално през

първите две години, за да се даде възможност на държавите членки и земеделските стопани да придобият опит и да се гарантира безпроблемно и успешно изпълнение. Предоставената по Регламента за Стратегическите планове гъвкавост е продиктувана и от изискването най-малко 25% от разпределените средства на държавите членки за директни плащания да се заделят за всяка календарна година от 2023 до 2027 г. за еко-схемите.

- 4.4. В рамките на еко-схемите се предоставят само плащания, покриващи задължения, които надхвърлят съответните законоустановени изисквания за управление и стандартите за добро земеделско и екологично състояние. Еко-схемите в Стратегическия план са насочени към подобряване на органичните вещества в почвата и съхраняване на почвеното плодородие, намаляване използването на пестициди, подобряване на управлението на почвите, запазване на биологичното разнообразие и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми, преминаване към биологично земеделие и др. ИСС счита, че следва да се зложат по-високи амбиции по отношение на нискоинтензивните земеделски практики като консервационно и интегрирано земеделие.
- 4.5. ИСС отчита необходимостта от провеждане на сериозна и систематична разяснителна и обучителна кампания, която да даде знания и информация на земеделските производители. Това ще им помогне да се почувстват способни да се справят с новите екологични предизвикателства, като същевременно се увеличат възможностите за постигане на напредък и резултати по поставените цели и амбиции на ЕЗП.
- 4.6. С цел да се гарантира по-справедливо разпределение на подпомагането на доходите, ИСС отбелязва като ефективен механизъм за определяне на горна граница на директните плащания, т. нар. таван на плащанията. Държавите членки носят отговорност за осигуряването на целево разпределение на директните плащания и за засилване на подпомагането на доходите на най-нуждаещите се.
- 4.7. Въпреки всичко, за да се избегне влошаване на трудово-правните отношения в селскостопанския сектор и за да се стимулира подобряване на условията на труд и заетост, ИСС счита за наложително преди прилагането на горна граница на директните плащания да се приспадат от размера на основното подпомагане на

доходите за устойчивост, което се отпуска на земеделски стопанин за дадена календарна година, всички заплати, свързани със селскостопанската дейност, декларирана от земеделския стопанин, включително данъците и вноските за социално осигуряване, свързани с трудовата заетост. Като за изчисляване на приспаданите суми се използват реално изразходените от земеделския стопанин разходи за заплати.

4.8. ИСС подчертава полезността от прилагането на допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост, като инструмент за по-балансирано разпределение на подпомагането от ЕФГЗ за малки и средни стопанства. Въпреки всичко, ИСС отчита и необходимостта от избягване на грешките и порочните практики от предходния програмен период 2014 – 2020 г. при прилагане на схемата за преразпределително плащане.

4.9. При финансирането на интервенцията „Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост“ ИСС отчита, че се постига в по-голяма степен полезност за малките и средните земеделски стопанства чрез определяне на размера на преразпределителното плащане при заделяне на 7,5% от бюджета за директни плащания и допълване до 10% със средства акумулирани от налагане на таван на плащанията.

4.10. Съгласно „Анализ за определяне на горна граница и прогресивно намаляване на плащанията за целите на Стратегическия план за ОСП 2023 – 2027“², изготвен от МЗм, вариантът на финансиране с допълване от акумулирани средства от прилагането на таван е по-благоприятен за земеделските производители (които не попадат в обхвата на прилагането на таван на директните плащания), тъй като индикативната ставка за базовото плащане е по-висока – 105.03 €/ха (в сравнение с 99.82 €/ха при първия вариант). Стопанствата, които ще получават преразпределително плащане, получават и в двата варианта един и същ общ размер на подпомагане за първите 30 ха, но при втория вариант ще получават по-високо подпомагане и за оставащите им хектари в стопанството, за които им се изплаща по-високата базова ставка. Стопанствата, които няма да получават преразпределително

² Анализ за определяне на горна граница и прогресивно намаляване на плащанията за целите на Стратегическия план за ОСП 2023-2027 <https://agri.bg/files/documents/2022/01/21/analiz-namaleniya-i-tavani.pdf>

плащане, също ще са по-облагодетелствани от прилагането на втория вариант за финансиране на интервенцията за „Допълнително преразпределително подпомагане на доходите за устойчивост“, тъй като базовата ставка за подпомагане е по-висока в сравнение със ставката при прилагане на първия вариант (10% от бюджета на директните плащания).

- 4.11. С оглед необходимостта от осигуряване на ефективни инструменти за управление на риска в СПРЗСР, ИСС отбелязва, че държавите членки, в съответствие с оценката си на потребностите, могат да предоставят подпомагане за различни видове инструменти за управление на риска, включително инструменти за стабилизиране на доходите, и по-конкретно: а) финансов принос за премиите по застрахователните схеми; б) финансов принос за взаимоспомагателните фондове, включително за административните разходи по създаването им.
- 4.12. ИСС счита, че адекватна възможност за обезпечаване функционирането на модела за управление на риска е създаването на Взаимоспомагателен фонд, в който на принципа на споделеното финансиране да се привлекат средства от ЕЗФРСР, националния бюджет и земеделските стопани. Финансирането на Взаимоспомагателен фонд следва да бъде допълнено с остатъка от средствата, набрани при налагане на тавани на директните плащания. Фондът следва да представлява комплекс от инструменти и буферни средства, които да подкрепят земеделския сектор при щети върху реколтата в резултат на природни бедствия, ограничения при реализацията на пазари и други възникнали неблагоприятни обстоятелства. При бедствия Фондът следва да се активира и да предпазва от фалити земеделските стопани.
- 4.13. ИСС подчертава, че е наложително да се подобри и достъпът до финансови инструменти, които са с особено значение за приоритетните групи, а именно младите земеделски стопани и новите участници с по-висок рисков профил. В допълнение, рационално е да се насърчава комбинация от безвъзмездни средства и финансови инструменти.
- 4.14. ИСС подчертава нуждата от завишаване на подкрепата за младите земеделски стопани, като следва тя да бъде в комбинация с инструменти за достъп до земя, обучения и финансови инструменти за подпомагане. Националната политика

следва да е насочена към привличане и запазване на млади земеделски стопани, както и приемственост между поколенията, осигурявайки по този начин устойчивото развитие на стопанска дейност в селските райони.

- 4.15. ИСС отбелязва като съществен пропуск в СПРЗСР липсата на целенасочена подкрепа за жените в селското стопанство. Необходимо е да бъдат включени ефективни мерки в подкрепа на ключовата роля на жените в социално-икономическото развитие и опазването на селските райони, в това число подобряване на достъпа на жените-земеделски стопани до земя, финансови инструменти и обучения. Целта е да се насърчи заетостта на жените в селските райони, да се увеличи тяхното участие в местни инициативни групи по подхода WOMP, като по този начин се преодолява разликата в заплащането на жените и мъжете, подобрява се равновесието между професионалния и личния живот и допълнително се предотвратява социалното изключване на жените в селските райони.
- 4.16. Преференциалното участие на жени-млади земеделски стопани в търговете за отдаване под наем и аренда на земеделските земи от Държавния поземлен фонд и Общинския поземлен фонд ще увеличи възможностите за достъп на жените-фермери до земя. В допълнение, ИСС отчита, че подкрепата на местни социални, културни, благотворителни, самодейни, занаятчийски и творчески инициативи ще подобри качеството на живот на жените в селските райони.
- 4.17. Необходимо е да се отбележи, че процентът на национално съфинансиране по Програма за развитие на селските райони през двата предходни програмни периода е на минималното регламентирано ниво. Бюджетът от ЕЗФРСР за периода 2023 – 2027 г. е в размер на 1,41 милиарда евро (за периода 2021 – 2027 г. – 2,04 милиарда евро), за сравнение за периода 2014 – 2020 г. е в размер на 2,38 милиарда евро. С цел максимално ефективно провеждане на националните политики за устойчив селскостопански сектор, заложен в дългосрочен план в стратегическия документ и с оглед на силно намаления бюджет на ПРСР за периода 2023 – 2027 г., ИСС счита за наложително да се увеличи размерът на националното съфинансиране за интервенциите по линия на ЕЗФРСР.

- 4.18. ИСС счита за рационално в рамките на инвестиционните мерки на ПРСР 2023 – 2027 г. да се обособят гарантирани бюджети за отделните земеделски сектори, за да се изведе конкурирането за инвестиционно подпомагане единствено между земеделските стопани от даден сектор. Отварянето на инвестиционните мерки с общ бюджет за всички сектори поставя в неравностойно положение част от земеделските производители.
- 4.19. ИСС подкрепя включването в СПРЗСР на целенасочена инвестиционна интервенция за дигитализация на земеделските стопанства, финансирана от ЕЗФРСР. Дигитализацията е ключова предпоставка за повишаване на конкурентоспособността на земеделските стопанства. Подобна подкрепа би стимулирала стопанствата към инвестиции в иновации и нови технологии в дигиталната област, в прецизно земеделие, в приложения и уеб-инструменти за цифровизация на земеделието. Това би позволило и освен друго, балансираната и ограничена употреба на торове и препарати за растителна защита, допринасяйки за постигането на резултати по заложените в стратегията „От фермата до трапезата“ екологични цели.
- 4.20. С оглед на посрещане на проблемите на изоставащите региони, ИСС споделя идеята за включване в СПРЗСР на целесъобразни регионални интервенции, свързани с развитието на селските райони.
- 4.21. ИСС подкрепя продължаването на политиката за прилагане на максималните нива на обвързано с производството подпомагане на доходите, с което се цели фокусирана подкрепа на специфични и уязвими сектори. Въпреки всичко, ИСС обръща внимание, че са необходими действия за изсветляването на тези сектори и избягването на измами и злоупотреби с публични средства.
- 4.22. От значителна важност е и запазването в СПРЗСР на прилагането на преходната национална помощ, която оказва допълнителна подкрепа за специфични производства в региони с ограничени възможности за поминък на населението. Въпреки всичко, ИСС подчертава, че е наложително референтните периоди и години за прилагане на помощта да бъдат актуализирани до максималните възможни, съгласно приложимите европейски разпоредби, така че в най-голяма

степен да съответстват с реалната обстановка при конкретните специфични производства.

- 4.23. ИСС отчита необходимостта от по-силна амбиция и конкретни дейности в СПРЗСР по отношение на водните ресурси и поливното земеделие в страната. Водата е основен производствен фактор за селското стопанство и ефективното управление и икономията на водите е стратегически въпрос, който с изменението на климата придобива все по-голямо национално значение.
- 4.24. ИСС подчертава необходимостта от засилване на ролята на браншовите организации от селското стопанство в прилагането и изпълнението на СПРЗСР, като делегиране на функции, предоставяне на консултантски услуги, провеждане на демонстрации, обучения и др. Във връзка с това, като положителен аспект ИСС отбелязва включването в стратегическия документ на правила и условия за представителност на неправителствените организации в селскостопанския сектор, които биха улеснили процеса на включване на браншовите земеделски организации в изпълнението на Стратегическия план.
- 4.25. В съобщението на ЕК „Бъдещето на прехраната и селското стопанство“ обменът на знания и акцентът върху иновациите се определят като междусекторна цел за новата ОСП. Във връзка с това, ИСС счита за целесъобразно засилване на значението на национално ниво на системата за знания и иновации в селското стопанство (СЗИСС), както и разширяването на нейния обхват и привличането на лица, организации и институции, които използват и генерират знания в сферата на селското стопанство.
- 4.26. ИСС подкрепя повишаване на знанията и информираността на земеделските и горските стопани чрез осъществяване на непрекъснато обучение, консултации – и трансфер на знания, както и подобряване на връзката между наука, съветнически организации и бизнес за успешно прилагане на научните знания в практиката. Наложително е и включването на наетите работници в заложените интервенции за трансфер на знания.
- 4.27. ИСС поощрява включването на мерки за улесняване на процесите на сътрудничество и коопериране между земеделските стопани. За да се подпомогне генерирането на достатъчно надежден земеделски доход и да се спомогне за

устойчивостта на селскостопанския сектор, е необходимо да се подобри позицията на земеделските стопани във веригата за създаване на стойност, по-специално чрез насърчаване на форми на сътрудничество, които включват земеделските стопани и са от полза за тях, както и чрез насърчаване на късите вериги на доставки и подобряване на прозрачността на пазара.

4.28. ИСС подкрепя и продължаване на многофондовото финансиране на подхода за местно развитие ВОРМ, който се е доказал със своята ефективност за насърчаване на развитието на селските райони, като отчита в пълна степен нуждите на селските райони в различни сектори чрез своя подход „отдолу нагоре“. ИСС препоръчва през новия програмен период да се разшири мрежата от местни инициативни групи и да се предостави повече свобода за самоуправление, с цел избягване на административната тежест и по-активно включване на местните общности в управлението им.

/п/

Зорница Русинова

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ